

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Regionaalarengu juhtimine Kagu-Eesti näitel

*Kuidas on täidetud Vabariigi Valitsuse otsust osutada Kagu-Eesti
regionaalarengule eritählepanu?*

Kokkuvõte auditeerimise tulemustest

Teadmiseks, et

Vabariigi Valitsuse tasandil on tehtud põhimõtteline otsus pöörata Kagu-Eesti ja Ida-Virumaa arengule eritähelepanu ning antud regionaalarengut koordineerivale regionaalministrile sellekohased suunised.

Viimane sellekohane otsus on 2022. aasta algusest.

Riigikontroll analüüsis, kuidas on eritähelepanu eri poliitikate koostoimes realiseeritud Kagu-Eesti suunal ja kui hästi aitab seda koordineerida selleks kasutusele võetud Kagu-Eesti tegevuskava.

Eritähelepanu Kagu-Eesti arengule eksisteerib rohkem paberil kui päriselus. Vabariigi Valitsuse heakskiidul on regionaalministri käskkirjaga kehtestatud Kagu-Eesti tegevuskava, kuid see ei ole piirkonna arengu suunamisel toimiv tööriist. Peamine ootus kavale on koordineerida valdkonnapoliitikaid, kuid kava staatus võrreldes riigi muude strateegiadokumentidega, samuti selle toime loogika, ei toeta seda. Vähe on näiteid, kus Kagu-Eesti tegevuskava on ministeeriumite valikuid mõjutanud. Vähe on ka Kagu-Eesti spetsiifilisi meetmeid. Samal ajal püsib Kagu-Eesti mahajäämus mitmete rahvastiku- ja majandusarengu näitajate põhjal ja vajadus riigile kuuluvat taristut (nt elektri- ja teedevõrk) arendada on Kagu-Eestis kohati suurem kui mujal Eestis.

Kagu-Eesti tegevuskavas on loetud riigi vaatest üles hulga olulisi probleeme, ent jäetud need paljuski meetmetega katmata. Tegevuskava toime loogika on klapitada valdkonnapoliitikates juba välja töötatud tegevusi ja meetmeid Kagu-Eesti probleemidega, mitte vastupidi, et probleemist lähtudes kujundatakse sobilik meede. Tegevuskava jätab sellisel kujul ka avalikkusele eksliku mulje, et probleemidega tegeletakse ja osa seirenäitajaid isegi paraneb, kuigi tegelikult ei ole probleemid, meetmed ja seirenäitajad omavahel seostatud, meetmeid on vähe ning nendegi mõju seirenäitajatele ei ole kindlaks tehtud.

Järeldus on printsiibis laiendatav samuti Ida-Virumaa tegevuskavale ja üldisele regionaalse arengu tegevuskavale, kuna kõigi nende dokumentide staatus, ülesehitus ja toime loogika kattuvad.

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ei ole vähese mõjuga rahul, kuid olukorda ei ole Vabariigi Valitsuses arutamas käidud. Samas on otsitud võimalusi uuteks regionaalarengu strateegilise juhtimise lahendusteks (regionaalsed arengulepped), mis käsitlevad osalt samu probleeme. Ei ole selge, mis saab olemasolevatest ja on risk riigi strateegiadokumentide kihti veelgi paisutada.

Eritähelepanu kindla piirkonna arengule on poliitiline valik, kuid see ei tohi jääda praktilise sisuta ja näiliseks. Sama kehtib regionaalarengu kohta üldiselt. Riigikontrolli arvates peaks regionaalminister algatama Vabariigi Valitsuses arutelu, kuidas Kagu-Eesti tegevuskava, samuti Ida-Virumaa tegevuskava ja regionaalse arengu tegevuskavaga jätkata. Suures plaanis on kaks võimalust. Panna need kavad siduvate kokkulepetega Vabariigi Valitsuse tasemel toimima, nii et probleemid on meetmetega vastavuses, meetmete mõju on võimalik seirata ja vajaduse korral meetmeid korrigeerida, või kui selliseks lahenduseks poliitiline tahe puudub, võiks neist kavadest Riigikontrolli arvates loobuda. Vähesed

Mida Riigikontroll soovib?

mõjuga strateegiadokumente, mis jätavad mulje probleemidega tegelemisest, ei ole vaja.

Regionaalminister lubas Riigikontrolli soovitus järgida ning esitada 2026. aasta novembris ettepanekud teema aruteluks Vabariigi Valitsuses.

Sisukord

Taustaks: vastutus regionaalarengu juhtimisel, strateegiadokumendid ja poliitilised otsused	4
Kagu-Eesti tegevuskava (KETK) ülesehitus, eesmärgid ja kava rakendamine	6
KETKi probleemistik on adekvaatne, kuid eesmärkide ja meetmetega paljuski katmata	6
KETKi seires jälgitakse üldisi trende, millest meetmete asjakohasus ei selgu	8
Riigitaristu seisund Kagu-Eestis ja piirkonna tähtsustamine investeringutes, toetusmeetmetes ja riigiteenuste korralduses	10
Elektrivõrk: keskmisest enam katkestusi ja vähem vaba võimsust tarbimise suurendamiseks	11
Riigiteed: kruusateede katted ühed vanemad, seis kõvakattega teedel muu Eestiga sarnane	13
Andmesidevõrk: kaabliga internetivõimalused muust Eestist kehvemad	15
Projektitoetused ja muu finantsabi: piirkonnaspetsiifikat vähe, kuid toetusi on jõudnud piirkonda arvestatavas mahu	17
Riigiteenuste korraldus: riigipalgaliste arv on elanike arvuga proportsioonis, riigiteenuste ümberkorraldused on puudutanud tugevamalt Põlvamaad	20
KETKi tähendus investeringute, toetuste ja riigiteenuste suunamisel on olnud väike	22
Riigikontrolli üldine järeldus	24
Riigikontrolli soovitus ja auditeeritu vastus	26
Auditi iseloomustus	27

Taustaks: vastutus regionaalarengu juhtimisel, strategiadokumendid ja poliitilised otsused

Regionaalarengu juhtimise kui riikliku ülesande määratlus

1. Regionaalpoliitika kujundamine ja elluviimine on üks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (edaspidi REM) põhiülesannetest. Eesmärk on jälgida piirkondlikku arengut üle Eesti ning sekkuda meetmetega, mis piirkondade arengueeldusi tasakaalustavad ja mahajäämust arengus vähendavad. Ministeeriumi põhimääruses on loetletud ka põhilised valdkonnad, kus mõju peaks avalduma. Need on kohaliku ettevõtluse areng, töökohtade teke, avalike teenuste kättesaadavus, hea elukeskkond, kogukondlik koostöö ja piirkondade elujõulisus.

2. Varem on regionaalarengu koordineerimine olnud Rahandusministeeriumi (09.2015–06.2023) ja enne seda pikalt Siseministeeriumi vastutusalas.

Peamised strategiadokumendid regionaalarengu riiklikul juhtimisel

3. Riikliku visioonidokumendi „Eesti 2035“ kohaselt on regionaalne tasakaalustatus valdkonnapoliitikate suhtes n-ö horisontaalne teema, millega tuleb valdkonnapoliitikate kavandamisel arvestada. Seda peaks tähtsustama nii majanduse, tööturu, ruumiloome, elukeskkonna kui ka avalike teenuste kättesaadavuse küsimuses. Rõhutatakse vajadust vähendada sotsiaalmajanduslikku ebavõrdsust piirkondade vahel ning tagada majanduse arenguks ja inimeste eneseteostuseks võimalused kõigis piirkondades.

4. Kuigi regionaalarengu teemal ei ole valdkondlikku arengukava (vt ka joonis 1, tase 2), on riigi eelarvestrateegia ühe planeerimisdokumendina kasutusel ministri käskkirjaga kinnitatud regionaalarengu programm (vt joonis 1, tase 3). Programm hõlmab REMi valitsemisala tegevusi.

Teadmiseks, et

regionaalpoliitika kujundamise üheks strateegiliseks alusdokumendiks on samuti üleriigiline planeering 2030+, mis määrab kindlaks regionaalarengu juhtimise ruumilised alused.

Planeeringus märgitakse, et suurim mõju valdkonnapoliitikatest on planeeringu eesmärkide saavutamisele just regionaalpoliitikal.

Allikas:
<https://www.riigiplaneering.ee/>

Joonis 1. Riigi strateegilise planeerimise raamistik

Allikas: strateegilise planeerimise käsiraamat

Regionaalarengu strateegiadokumentide kohta Vabariigi Valitsuses tehtud poliitilised otsused

5. Regionaalpoliitika programm osutab valdkonna strateegilise juhtimise dokumendina omakorda regionaalse arengu tegevuskavale, mis on REMi veebilehe kohaselt peamine regionaalarengut suunav riiklik dokument. Ühise rakendusplaani kaudu on sellega integreeritud Kagu-Eesti tegevuskava ja Ida-Virumaa tegevuskava. Kõik kolm tegevuskava on kinnitatud regionaalministri käskkirjaga ja tegemist ei ole riigi strateegilise planeerimise raamistiku dokumentidega (vt joonis 1).

6. Regionaalpoliitika või piirkondade tasakaalustatud areng on viimase kümne aasta tagasivaates olnud eraldi teemaplokina pea kõikides Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammides. Sagedamini korduvad väljakutsed on olnud maapiirkondade arengu ja rahvastiku püsimine, regionaalsete töökohtade loomine ja ettevõtluse soodustamine, avalike teenuste ja infrastruktuuri kättesaadavus üle Eesti, riigiasutuste ja investeringute hajutamine ning regionaalsete eripärade arvestamine Euroopa Liidu toetuste rakendamisel.

7. Perioodil 2014–2020 kehtis Vabariigi Valitsuse korralduse alusel regionaalarengu strateegia ja selle rakendusplaan, mis olid samaväärsed riigi muude valdkondlike arengukavadega. Strateegia üks peamisi eesmärke oli tuvastada regionaalarengu väljakutsed ja koordineerida nende lahendamiseks valdkonnapoliitika. Strateegia elluviimise eest vastutas Siseministerium (hiljem Rahandusministerium) koos kuue valdkondliku ministeriumiga. Paralleelselt strateegiaga kehtisid siseministri käskkirja alusel tegevuskavad ja rakendusplaanid Ida-Virumaale ja Kagu-Eestile.

8. Aastate 2014–2020 regionaalarengu strateegia lõppedes leiti, et regionaalarengut koordineerivate tegevustega tuleb jätkata (*regionaalse arengu eesmärkide saavutamine on võimalik vaid tõhusas eri valdkonnapoliitikate koostöös*), kuid edaspidi tegevuskava vormis. „Eesti 2035“ visioonidokumendist tulenevalt oli otsustatud, et regionaalarengu küsimustes ei koostata enam valitsemisalade ülest valdkondlikku arengukava.

9. Uue tegevuskava koostamise plaani arutati Vabariigi Valitsuse tasemel esimest korda mais 2021 ning valminud tegevuskava ja sellele lisatud rakendusplaani jaanuaris 2022. Valitsus võttis protokollilise otsusega kava teadmiseks ja tegi regionaalministrile ülesandeks kehtestada regionaalse arengu tegevuskava, samuti Ida-Virumaa tegevuskava ja Kagu-Eesti tegevuskava ning nende ühine rakendusplaan oma käskkirjaga. Valdkondlikele ministeriumitele pandi kohustus arvestada valitsemisalade tegevustes rakendusplaaniga ja osaleda kavade seires. Vabariigi Valitsuse protokolliline otsus näitab, et regionaalareng vajab kesket koordinatsiooni ning Ida-Viru ja Kagu-Eesti piirkond selles eritähelpanu.

Teadmiseks, et

regionaalse arengu tegevuskava 2030, Ida-Virumaa tegevuskava 2030 ja Kagu-Eesti tegevuskava 2030 on regionaalminister kinnitanud käskkirjaga 2022. aasta veebruaris.

Allikas: regionaalministri 23.02.2022. a käskkiri nr 50

Kagu-Eesti tegevuskava (KETK) ülesehitus, eesmärgid ja kava rakendamine

Riigikontrolli analüüsi ulatus

Teadmiseks, et

õiglase ülemineku fondi toetusraha on Eestis suunatud eranditult Ida-Virumaale. Meetmete eelarve perioodiks 2021–2027 on 340 mln eurot.

Allikas: ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027 (28.05.2025 versioon)

10. Riigikontroll võttis eesmärgiks analüüsida, kui hästi regionaalministri käskkirjaga kehtestatud regionaalarengu strategiadokumendid regionaalarengu juhtimisel toimivad. Kuna regionaalse arengu tegevuskava, Ida-Virumaa tegevuskava ja Kagu-Eesti tegevuskava on oma ülesehituselt ja toimeloogikalt kattuvad, otsustati auditis keskenduda neist ühele ja selleks valiti Kagu-Eesti tegevuskava (hõlmab Põlva, Valga ja Võru maakonda). Valik Kagu-Eesti kasuks tehti osalt põhjusel, et kui Ida-Viru arengut on viimastel aastatel toetatud suuremas matus õiglase ülemineku fondist, siis Kagu-Eesti suunal sarnane finantsmehhanism puudub. Küsimus, kuidas eritähelepanu kindlale regionile on eri poliitikate koostoimes välja mängitud, on Kagu-Eesti suunal sellevõrra aktuaalsem.

11. Auditis analüüsiti esmalt, kas Kagu-Eesti tegevuskavaga on loodud Kagu-Eesti arengu riiklikuks suunamiseks asjakohane strateegiline plaan ning kas Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (REM) on hinnanud riiklike toetusmeetmete ja investeringute koondmõju Kagu-Eesti tegevuskava seirenäitajatele ja sekkunud, kui seirenäitajad ei ole soovitud tempos paranenud.

KETKi probleemistik on adekvaatne, kuid eesmärkide ja meetmetega paljuski katmata

Kagu-Eesti tegevuskavas määratletud probleemid

12. Kagu-Eesti kehtiva tegevuskavaga (KETK) alustamisel ja idee tutvustamisel Vabariigi Valitsusele tõi REM välja, et tegevuskava väärtus seisneb võimaluses fokuseeritult jälgida piirkonna arengunäitajaid ja teha nende põhjal teistele ministeeriumidele ettepanekuid, kuidas piirkonnas kavandatud tegevusi tõhustada, milliseid tegevusi lisada või lõpetada. KETKi üldine eesmärk on selles kasutatud sõnastuse järgi piirkonna mahajäämuse ja rahvastiku vähenemise pidurdamine, parandades inimeste heaolu, ettevõtete konkurentsivõimet ja elukeskkonna kvaliteeti.

Kagu-Eesti tegevuskava kolm tegevussuunda:

- tegusad inimesed (tervemad, haritumad ja tööturul aktiivsed inimesed);
- tulevikukindlad ettevõtted (tootlikum ja mitmekesisem ettevõtlus);
- kutsuv keskkond (atraktiivne elamis- ja külastuskeskkond).

13. KETKi tekstis on kirjeldatud kokku 16 probleemi (vt tabel 1), mis on Kagu-Eesti piirkonnas aktuaalsed. Valdkondlike ministeeriumite, samuti Kagu-Eesti piirkonna omavalitsuste maakondlike koostööorganisatsioonide hinnangul on probleemide loetelu KETKis asjakohane.

Neid peetakse jätkuvalt aktuaalseks ja need vajavad tähelepanu. Samad probleemid on üldiselt ka Kagu-Eesti maakondlikes arengustrateegiates, mis on koostatud piirkonna omavalitsuste koostöös.

14. Probleemide määratlemise järel läheb KETK strateegiadokumendina Riigikontrolli arvates aga ebamääraseks. Tegevuskava ja selle rakendusplaan on üles ehitatud viisil, millega ei ole probleemid, meetmed ja seirenäitajad omavahel konkreetselt seostatud. Kui püüda neid seoseid luua, ei leia sageli näiteks probleemi juurde eesmärki, kuhu selle lahendamisel soovitakse jõuda, või rakendusplaanist meetmeid, mis peaks probleemi lahendamisele või leevendamisele kaasa aitama (vt tabel 1).

Tabel 1. Kagu-Eesti tegevuskavas välja toodud probleemid ning nende seos eesmärkide, meetmete ja seirenäitajatega

Probleem	Probleemi lahendamiseks:		
	eesmärgid	meetmed	seirenäitajad
Rahvastiku vähenemine ja elanikkonna vananemine	jah	jah	jah
Elanike kehvad tervisenäitajad	jah	jah	jah
Suur hulk elanikke vajab senisest enam tuge, hooldust ja toimetulekut toetavaid teenuseid	ei	jah*	ei
Kasvav surve kohalike omavalitsuste sotsiaalkaitsekuludele	ei	jah*	ei
Perearstiteenuse jätkusuutlikkuse risk	ei	jah*	ei
Madal sissetulekute tase	ei	ei	ei
Ettevõtete vähene tootlikkus ja madal SKP elaniku kohta	jah	jah	jah
Suur väikeste ja vähese ekspordivõimekusega ettevõtete osakaal	jah	jah	ei
Töötajate oskuste ja ettevõtjate vajaduste mittevastavus	jah	jah	jah
Ettevõtete piiratud ligipääs pangalaenuudele tagatiskinnisvara madala väärtuse tõttu	ei	jah*	ei
Jääkreostuse tõttu endiste tööstusalade piiratud kasutusvõimalused	ei	ei	ei
Kehvas seisus eluruumide Eesti keskmisest suurem osakaal	jah	jah*	jah
Kaasaegsete eluruumide nappus	ei	ei	jah
Suur kruusateede osakaal	jah	jah*	jah
Kiire internetiühenduse puudumine ja lairibaühenduse leibkondade suur osakaal	jah	jah*	jah
Probleemid elektri varustuskindlusega	ei	ei	ei

Jah* – meede või meetmed ei ole Kagu-Eesti-spetsiifilised.

15. Kagu-Eesti-spetsiifilisi meetmeid on tegevuskava rakendusplaanis võrdlemisi vähe ja need puudutavad Riigikontrolli hinnangul ca 1/3 probleemidest. Näiteks on tegevuskava rakendusplaanist leitav Kagu-

Eesti kaugtöövõrgustiku arendamine, mis on oma eesmärgi järgi seostatav rahvastiku vähenemise probleemiga, või koolitused Kagu-Eesti omavalitsustele rahvatervise alal, mis on seostatav piirkonna elanike kehvemate tervisenäitajate probleemiga.

16. Valdkindlikelt ministriumitelt kogutud seisukohtadest tuli välja, et mitmed KETKi probleemid ei ole Kagu-Eestile ainuomased ja nendesse on sekkunud piirkondade üleselt nii, et sekkumise viisis ja ulatuses ei tehta piirkondadel vahet. Kui võtta meetmed tervikuna, on probleemide seos meetmetega mõistagi parem (ca 3/4), kuid sellisel juhul tõuseb küsimus, kas KETKi on eraldi strategiadokumendina vaja, kuna see ei anna Kagu-Eesti probleemide lahendamiseks lisavõimendust ega väljenda eritähelepanu sellele piirkonnale.

KETKi seires jälgitakse üldisi trende, millest meetmete asjakohasus ei selgu

Kagu-Eesti tegevuskava elluviimise seire

17. Kolme tegevussuuna peale on KETKis kokku 16 seirenäitajat, millega arengut jälgitakse (vt tabel 2). Inimkapitali ja elukeskkonna küsimuses on mõlemal juhul kasutusel 7 ja majandusarengu küsimuses 2 näitajat. Kokkulangevus eespool loetletud probleemide arvuga (vt tabel 1) on juhuslik. Probleemid ei ole seirenäitajatega ühtlaselt kaetud, mõne probleemi kohta on mitu seirenäitajat, mitmel juhul need puuduvad.

Tabel 2. Kagu-Eesti tegevuskava seirenäitajad

Kagu-Eesti tegevuskava tegevussuund	Seirenäitajad
Tegusad inimesed	1) eri- või kutseharidusega inimeste osakaal 25–64-aastaste vanuserühmas; 2) kolmanda taseme haridusega inimeste osakaal 30–34-aastaste vanuserühmas; 3) tööjõus osalemise määr 15–74-aastaste vanuserühmas; 4) tööhõive määr 50–74-aastaste vanuserühmas; 5) 16–24-aastaste töötute osakaal 15–24-aastaste vanuserühmas; 6) sünnihetkest tervena elada jäänud aastate arv (Kagu-Eesti maakondade kõige kehvema näitaja mahajäämus Eesti keskmisest); 7) ettevõtlusaktiivsus (statistilisse profiili kuuluvaid ettevõtteid 1000 elaniku kohta).
Tulevikukindlad ettevõtted	1) töövõljalikus hõivatu kohta lisandväärtuse alusel (võrreldes Eesti keskmisega); 2) immateriaalsete investeeringute osakaal põhivarainvesteeringutest.
Kutsuv keskkond	1) rahvaarv (jälgitakse muutust); 2) rändesaldokordaja (sisse- ja väljarände saldo 10 000 elaniku kohta); 3) majutatute ööbimiste arv, 4) lairibaühendusega leibkondade osakaal; 5) kruusateede (> 50 autot/ööpäevas) pikkus; 6) halva kvaliteediga eluruumide osakaal; 7) rahulolu elukeskkonnaga.

Allikas: Riigikontroll KETKi põhjal

18. Seirenäitajad on valdavalt kujundatud Statistikaameti rahvastiku- ja tööhõive- ja ettevõtlusstatistika näitajate põhjal. Kõikidele näitajatele on seatud eesmärgid kas muutuse suunana või harvemini arvulise sihttasemenäitajana. Näiteks on eesmärgiks, et Kagu-Eesti rahvaarv peab 2030. aastal olema üle 80 000 inimese (2021. aastal 87 333), majutatute ööbimiste arv peab kasvama 471 000-ni (2021. aastal 401 776) või eri- ja kutseharidusega 25–64-aastaste osakaal peab kasvama (2020. aastal 63,7%).

Teadmiseks, et

kui reastada Eesti maakonnad Kagu-Eesti tegevuskavas kasutatud seirenäitajate viimatiste väärtuste alusel, on mõni Kagu-Eesti maakond pea alati kolme kõige kehvema näitajaga maakonna hulgas.

Näiteks tervena elada jäänud aastate arvestuses on kolm kõige kehvema näitajaga maakonda kõik Kagu-Eestist, töövõime näitaja poolest on kolme kõige kehvema seas kaks Kagu-Eesti maakonda.

Allikas: Riigikontrolli auditis kogutud andmete põhjal

19. REM on senimaani koostanud kaks seirearuannet (2022. ja 2024. aasta kohta), milles on välja toodud seirenäitajate muutused, nendega seonduvad trendid ja kommenteeritud arengusuundade kaupa rakendusplaani elluviimist. KETKi seire käib koos Ida-Virumaa tegevuskava ja üldise regionaalse arengu tegevuskava seirega, kuna neil on ühine rakendusplaan.

20. 2024. aasta seirearuandest selgub, et 9 seirenäitaja väärtus on liikunud eesmärgi suunas, 1 puhul ei ole muutust toimunud ning 6 näitaja väärtus on eesmärgist kaugenenud. Trend ei ole olnud ootuspärane näiteks noorte ja pensionieale lähenevate inimeste tööhõive, üldise töövõime, elukeskkonnaga rahulolu küsimuses. Paranenud on olukord näiteks tervena elada jäänud aastate, eri- või kutseharidusega hõivatute, ettevõtlusaktiivsuse ja turismisektoris majutatud inimeste arvu osas. On nii näitajaid, mis on seireaastatel järjestikku paranenud, kui ka näitajaid, mis on järjepanu halvenenud.

21. Riigikontrolli arvates on seirenäitajate hulgas ka neid, mille sihtväärtus ei ole praegu enam realistlik. Näiteks kui eesmärgiks on, et Kagu-Eesti rahvaarv oleks 2030. aastal vähemalt 80 000, siis Statistikaameti prognoosi järgi langeb see selleks ajaks 78 000 juurde. Samuti ei ole Transpordiametilt auditis saadud hinnangute järgi enam tõenäoline riigile kuuluvate kruusateede tolmuwabaks muutmine sellises mahus ja ajaks, nagu KETKis kavandatud.

22. REMi väitel tegevuskava rakendusplaanis toodud tegevuste, sh toetusmeetmete ja investeringute mõju kava seirenäitajatele eraldi ei hinnata. Nii on see ka Ida-Virumaa ja regionaalse arengu tegevuskavadega. Seega ei ole meetmete tegelik mõju seirenäitajatele ja probleemidele teada.

23. Enamik seirenäitajaid on Riigikontrolli arvates ka niivõrd üldised, et nende pealt on keeruline konkreetsete meetmete mõju mõõta. Kõnekas on samas, et REM on KETKi seirearuandes muutusi kommenteerides paljude näitajate juures oletanud, et kui näitaja on lähenenud eesmärgile, tuleneb see üleriigilistest meetmetest. Kui väidetav positiivne mõju on saavutatav juba üleriigiliste meetmetega, tekib taaskord küsimus, kas KETKi on sellisel kujul vaja.

24. REMi selgitustest tuli samuti välja, et kuigi Vabariigi Valitsuse suunise järgi on valdkondlikud ministriumid kohustatud KETKi ja teiste nimetatud tegevuskavadega valdkonnapoliitike kavandamisel arvestama, ei näe REM endal palju võimalusi ministriumeid selleks survestada. Märgitakse, et REM saab vaid teavitada ja tähelepanu juhtida, mida seire raames ka tehakse. Valdkondlike ministriumite selgitused, kuidas on KETK valdkonnapoliitilisi valikuid mõjutanud, jäid auditis samas napiks. Osati tuua vaid üksikuid näiteid (nt Sotsiaalministeeriumi toetusmeede Kagu-Eesti omavalitsuste sotsiaalteenuste arendamiseks).

25. Riigikontrolli arvates ei moodusta KETK, selle rakendusplaan ja REMi senine praktika KETKi seiramisel loogilist tervikut valdkonnapoliitike koordineerimiseks. Kui meetmete piisavust ei hinnata ja valdkondlike ministriumite mõjutamine piirdub suuresti vaid neile KETKi meeldetuletamisega, ei saagi tekkida häid eeldusi, et KETKi probleemid saavad asjakohaste meetmetega kaetud. Tegevuskavast ja selle seirest, mis ei too probleemidele praktilisi lahendusi, on vähe kasu.

Riigitaristu seisund Kagu-Eestis ja piirkonna tähtsustamine investeringutes, toetusmeetmetes ja riigiteenuste korralduses

Riigikontrolli analüüsi ulatus

26. Riigikontroll uuris samuti, millises mahus on arendatud viimastel aastatel Kagu-Eestis riigile kuuluvat taristut ning kui palju on jõudnud piirkonda riigi vahendusel projektitoetusi ja muud finantsabi. Lisaks analüüsiti muutusi riigiteenuste korralduses. Eesmärk oli teada saada, kuidas on rahastus- ja juhtimisotsuseid mõjutanud Kagu-Eesti tegevuskava.

27. Taristust keskenduti elektri jaotusvõrgule ja riigiteedele. Investeringute kõrval käsitleti samuti olukorda seadustest tulenevate kvaliteedinõuete täitmisel. Kvaliteedinõudeid saab võtta kui teenuse baastaset, mis tuleb tagada, ja probleemid nende täitmisel võiks olla üheks indikaatoriks investeringute kavandamisel.

28. Vaadati ka olukorda andmesidevõrgu arendamisel. Andmesidevõrk on küll valdavalt eraomandis, kuid riik on võrgu väljaehitamist rahaliselt toetanud. Võimaluse korral tehti auditis nii olukorra kui ka investeringu- ja toetusmahtude kirjeldamisel võrdlusi Eesti teiste piirkondadega.

Elektriga varustamise kindlusele kehtivate nõuete täitmine

Elektrivõrk: keskmisest enam katkestusi ja vähem vaba võimsust tarbimise suurendamiseks

29. Elektriga varustamise kindlus on üks probleemsetest valdkondadest, millele on KETKis osutatud, kuid eesmärke ega meetmeid sellega seoses ei ole välja pakutud.

30. Nõuded elektriga varustamise kindlusele on kehtestatud majandus- ja kommunikatsiooniministri sellekohase määrusega. Nõuete keskmes on ajakulu, mille jooksul tuleb võrguteenuse osutajal elektrikatkestus selle tuvastamise järel kõrvaldada. Katkestused on üldjoontes rikkeline ja plaanilised ning rikkeid võib põhjustada nii vääramatu jõud (nt rasked ilmastikuolud) kui ka taristu kulumine.

Vääramatust jõust tekkinud rikkeline katkestus tuleb kõrvaldada 3 tööpäevaga pärast selle põhjustanud sündmuse lõppemist.

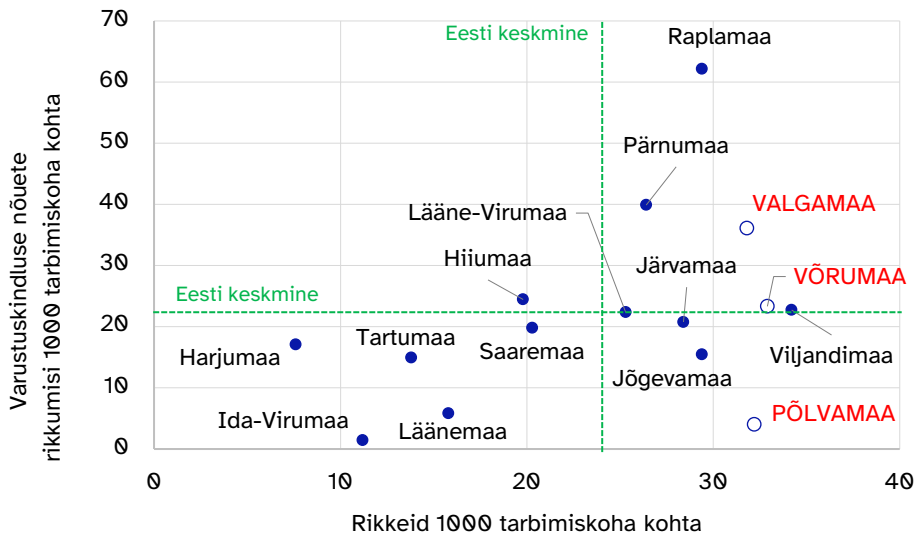
Muu rikkeline katkestuse kõrvaldamise kiirus oleneb võrguühendustest. Kui teenus on ühe 110 kV trafo või liini kaudu, tuleb katkestus kõrvaldada 72 tunni jooksul. Katkestuste kogukestus tarbimiskoha kohta (SAIDI) ei tohi aastas ületada 100 tundi. Kui teenus on kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu, tuleb katkestus kõrvaldada suvel 12 ja talvel 16 tunni jooksul ning SAIDI ei tohi ületada 50 tundi aastas.

Allikas: majandus- ja kommunikatsiooniministri 06.04.2005. a määrus „Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral“

31. Varustuskindluse kvaliteedinõuete rikkumiste maakonnapõhine statistika oli Elektrilevil võimalik Riigikontrollile esitada vaid 2024. aasta kohta ja rikkumiste koguarvuna. Andmetest järeldeb, et 1000 tarbimiskoha kohta oli 2024. aastal rikkumisi enim Raplamaal (vt joonis 2).

32. Rikkeid oli võrdlemisi palju ka Kagu-Eesti kolmes maakonnas, ent rikete ja rikkumiste arvu vahel ei ole tugevat seost. Olenevalt rikkest, võib see olla lokaalse mõjuga, kuid kaasnedes võib ka elektrikatkestus mitmes maakonnas. Keskmisest enam oli varustuskindluse nõuete rikkumisi Kagu-Eesti piirkonnas 2024. aastal Valgamaal ja Võrumaal.

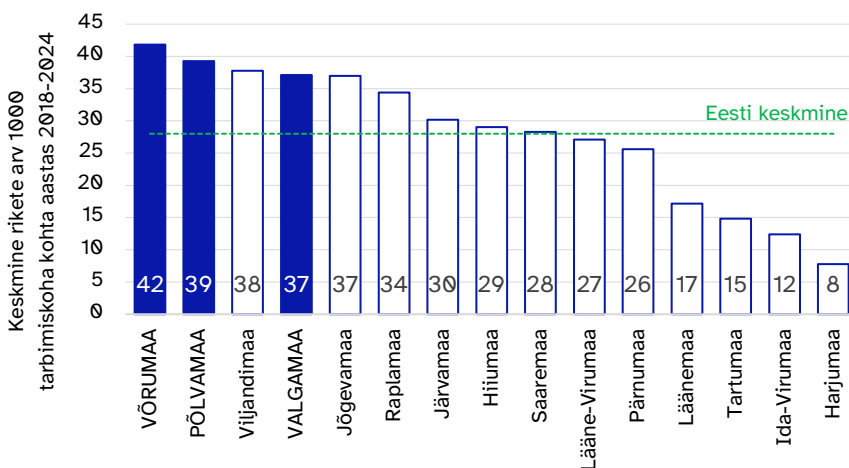
Joonis 2. Elektrilevi võrgus 2024. aastal esinenud rikete ja varustuskindlusele kehtestatud kvaliteedinõuete rikkumiste arvu seos 1000 tarbimiskoha kohta maakondade võrdluses

Allikas: Riigikontroll Elektrilevilt saadud andmete põhjal

33. Rikete esinemissageduse tõi Elektrilevi välja pikema perioodi kohta ja sellest nähtub, et rikkeid (katkestus üle 3 minuti) on Kagu-Eestis olnud perioodil 2018–2024 suhteliselt enam kui mujal. Rikete keskmise arvuga 1000 tarbimiskoha kohta aastas on kõik kolm Kagu-Eesti maakonda pingerea tipus, ületades kõigil juhtudel Eesti keskmist vähemalt 1/3 võrra (vt joonis 3). See tähendab, et isegi kui rikete likvideerimisega saadakse nõuetekohaselt hakkama, võivad sagedased katkestused kohalikku elukorraldust siiski oluliselt häirida.

Joonis 3. Rikete arv 1000 tarbimiskoha kohta perioodi 2018–2024 keskmisena

Allikas: Riigikontroll Elektrilevi andmete põhjal

Teadmiseks, et

perioodil 2018–2024 oli Elektrilevi võrgus rikete keskmine kestus tarbimiskoha kohta (SAIDI) suurim Saare maakonnas: keskmiselt 536 minutit, Võrumaal oli see 435, Põlvamaal 396 ja Valgamaal 387 minutit. Pingerea lõpus on Harjumaa (114 minutit).

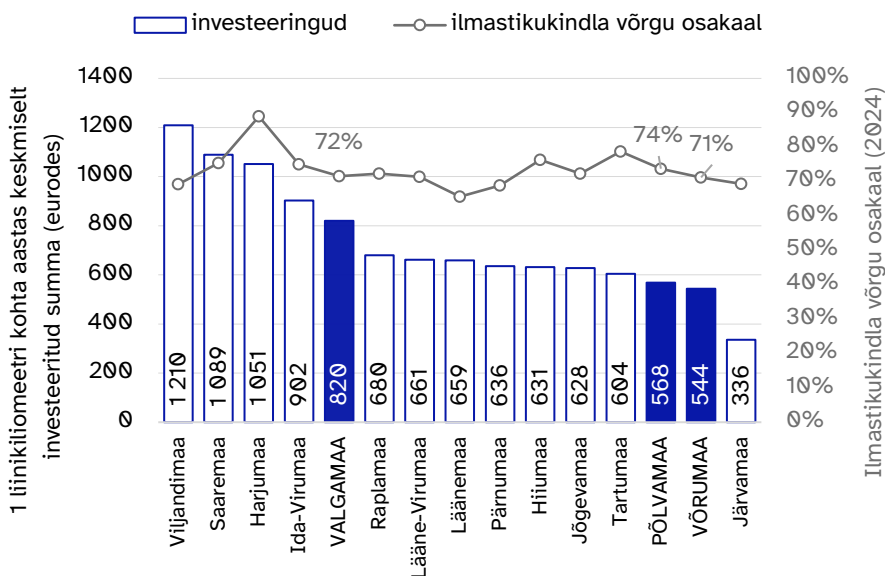
Allikas: Riigikontroll Elektrilevi andmete põhjal

Elektriga varustamise kindluse parandamiseks 2018–2024 tehtud investeeringute maht

34. Võrgu töökindlamaks muutmiseks on Elektrilevi investeerinud perioodil 2018–2024 Kagu-Eesti piirkonda kokku 44 miljonit eurot. Valga- ja Võrumaale läks sellest mõlemal juhul ca 16 miljonit ja

Põlvamaale ca 12 miljonit. Investeeringud elektrivõrgu liinikilomeetri kohta on Valgamaal olnud Eesti keskmisest mõnevõrra suuremad, Võru- ja Põlvamaal väiksemad (vt joonis 4). Investeeringute tulemusena ilmastikukindlaks ehitatud võrgu osakaal on Kagu-Eesti maakondades ülejäänud Eestiga sarnane.

Joonis 4. Võrgu töökindlusinvesteeringute keskmine summa aastas jaotusvõrgu ühe liinikilomeetri kohta perioodil 2018–2024 ja ilmastikukindla võrgu osakaal 2024. aastal

Allikas: Riigikontroll Elektrilevilt saadud andmete põhjal

Teadmiseks, et

elektrivõrgu muutmine ilmastikukindlaks seisneb põhiliselt paljasjuhtmelise võrgu asendamises isoleeritud õhukaabli või maa-kaabliga, mis vähendab rikete esinemissagedust kordades.

Allikas: jaotusvõrgu arengukava aastani 2035 (vaata)

35. Võrgu rikkekindluse kõrval on Kagu-Eesti väljakutseks samuti võrgu läbilaskevõime. Tarbimissuunalise vaba võimsuse näitajaga ollakse maakondade seas üsna rivi lõpus, mis tähendab, et piirkonnas on kehvemad võimalused uuteks liitumisteks või tarbimise suurendamiseks senistes liitumispunktides. Eelkõige kitsendab see väljavaateid ettevõtluse arendamisel.

Riigiteed: kruusateede katted ühed vanemad, seis kõvakattega teedel muu Eestiga sarnane

36. Erinevalt elektriga varustamise kindluse probleemist on riigiteedega seoses seatud KETKis konkreetne eesmärk, kuigi see ei ole Kagu-Eesti spetsiifiline, kuna samasisuline eesmärk on ka riigiteede teehoiukavas. Aastaks 2030 peaks kõigile riigiteedele liiklussagedusega alates 50 autot ööpäevas olema pandud tolmuva kate.

Riigiteede seisundile kehtivate nõuete täitmine

37. Teede seisundi nõuded on sarnaselt elektrivõrguga kehtestatud majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusega. On üldnõuded ja spetsiifilised nõuded, mis olenevad tee liigist, kattest ja seisunditasemest, mis omakorda sõltub liiklussagedusest. Auditis tugineti teeregistri andmestikule ja käsitleti üksnes neid näitajaid, mida on Transpordiamet tulenevalt registri andmekoosseisust kogunud.

Kõvakattega tee seisunditasemeid on 4. Mida suurem liikluskoormus, seda kõrgem tase ja rangemad nõuded.

Tee tasetasust mõõdetakse 100 m lõikude kaupa näitajaga IRI, mille normväärtus on sõltuvalt seisundtasemest vahemikus 3 mm/m (4. tase) kuni 10 mm/m (1. tase). Lubatud suurim roopa sügavus jääb vahemikku 20 kuni 40 mm.

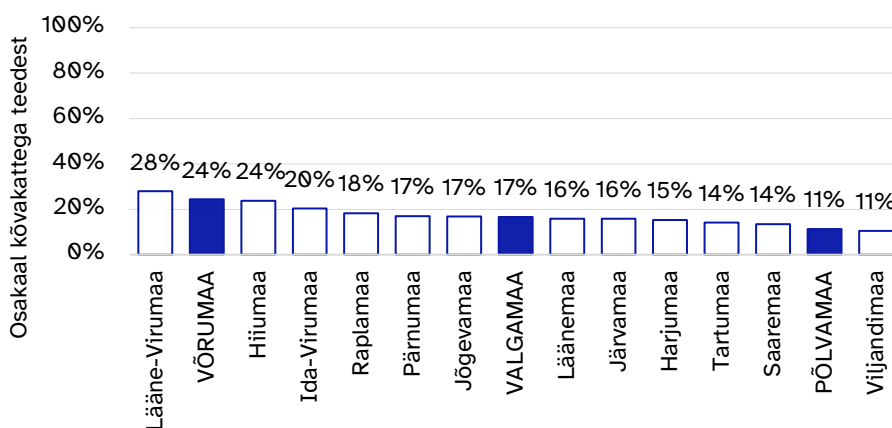
Allikas: majandus- ja kommunikatsiooniministri 14.07.2015. a määrus „Tee seisundinõuded“

38. Registriandmete põhjal saab hinnata kõvakattega tee tasetasusele ja teatud määral ka roopa sügavusele kehtestatud seisundinõuete täitmist. Kagu-Eesti eripära on samas kruusateede suurem osakaal, mis on vahemikus 35–45%. Kruusateede seisundinõuete täitmist Riigikontroll ei analüüsinud.

39. Teeregistri andmed näitavad, et tasetasuse seisundinõuetele mittevastavaid teelõike on üle Eesti kõigis maakondades vähe. Seda kinnitas auditis ka Transpordiamet. Teede kogupikkusest on nõuetele mittevastavaid teelõike alla 1%. Pilt Kagu-Eestis ülejäänud maakondadest oluliselt ei erine.

40. Riigiteede teehoiukavas on Transpordiamet liigitanud kattega riigiteed nende tasetasuse alusel rühmadesse väga heas, heas, rahuldavas ja halvas seisus teed, kus tasetasuse väärtused on seisundinõuetes kirjeldatud tasemetega võrreldes mõneti rangemad. Halvas seisus teede osakaal jääb maakondade võrdluses selle hinnangu järgi vahemikku 11–28% (vt joonis 5). Kagu-Eesti maakondadest on selliseid teid enim Võrumaal (24%). Põlvamaa näitaja on seevastu maakondade võrdluses üks väiksemaid.

Joonis 5. Tasetasuse näitaja põhjal halvas seisus kõvakattega teede osakaal riigiteede teehoiukavas kasutatud moodsikute järgi

Allikas: Riigikontroll teeregistri andmete põhjal

Teadmiseks, et

teepikkuse alusel on Kagu-Eestis ca 10% riigi põhimaanteedest ning ca 20% tugi- ja kõrvalmaanteedest. Põhi- ja tugi- maanteed on kõik kõvakattega teed.

Allikas: Riigikontroll teeregistri andmete põhjal

Teadmiseks, et

Valgamaal on roobaste tõttu probleemne eelkõige põhimaantee Jõhvi-Tartu-Valga kilomeetritel 185–220, kus on ca 50% roopa sügavuse normi ületavatest teelõikudest Valgamaal.

Allikas: Riigikontroll teeregistri andmete põhjal

41. Roopa sügavust ei mõõdeta üldjuhul teedel liiklussagedusega alla 1000 auto ööpäevas. Seetõttu on roopa sügavuse andmed teeregistris suhteliselt väheste teelõikude kohta, mis kokku moodustavad kattega teede kogupikkusest ca 30%. Probleemseid teelõike on selles arvestuses kõige enam Valgamaal, kus ei vasta normile 14,5% nendest teedest, kus mõõtmisi on tehtud. Põlva- ja Võrumaal on vastav näitaja Eesti keskmise lähedal (7%).

42. Teede olukorda peegeldab mõneti ka katte vanus. Teeregistri andmetest saab järeldada, et Kagu-Eesti kolmest maakonnast on kõige uuemad teekatted Põlvamaal. Seda nii kõva- kui ka kruusakattega riigiteedel, kus kõigil juhtudel on Põlvamaa teekatete vanus Eesti keskmisest väiksem. Võru- ja Valgamaal on kõvakatete vanus Eesti keskmise lähedal, kuid kruusakatete vanus (19–20 aastat) Eesti keskmisest (13 aastat) märksa suurem. Võru- ja Valgamaaga sarnases vanuseklassis kruusateede katted on maakondadest veel vaid Viljandimaal.

Riigiteede seisundi parandamiseks 2018–2024 tehtud investeeringute maht

43. Transpordiameti andmetel investeeriti riigiteedesse Kagu-Eesti piirkonnas perioodil 2018–2024 ca 118 miljonit eurot. Kattega teid rekonstrueeriti 149,6 km ulatuses summas 59,2 miljonit eurot. Kattega teede pindamisi (säilitusremont) tehti ca 1491 km, milleks kulus 21,8 miljonit eurot. Kruusateede remondis olid vastavad näitajad 601 km ja 19,3 miljonit eurot.

44. Tolmuvabu katteid rajati kruusateedele 221,6 km. Selleks kulus 16,4 miljonit eurot. Transpordiamet tõi ka välja, et riigiteede teehoiukava eesmärkide järgi tuleks tolmuwabaks muuta kruusateid veel suurusjärgus 490 km. Tööde kulu oleks praeguste hindadega ilma käibemaksuta ca 49 miljonit eurot. Praeguse rahastamise juures ei ole see Transpordiameti hinnangul realistlik.

Andmesidevõrk: kaabliga internetivõimalused muust Eestist kehvemad

Kiiret interneti toetava juurdepääsuvõrgu väljaarendamine

45. Kiire internetiga seoses on KETKis eesmärgiks, et aastaks 2030 on lairibaühendusega leibkondade osakaal alla 5%. Riiklik eesmärk Eesti digiühiskonna arengukava järgi on ambitsioonikam – aastal 2030 on kõigil majapidamistel ja ettevõtetel võimalik liituda vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusega, mida saab vajaduse korral suurendada kuni 1 Gbit/s.

46. Riigikontroll vaatas, millised on kaabliga võrguühenduse võimalused Kagu-Eestis, kasutades selleks Maa- ja Ruumiameti netikaardi andmestikku (vaata). Kaabliga ühendus ei ole kindlasti ainus viis interneti kasutamiseks, kuid riigi fookus kiire interneti kättesaadavuse parandamisel on senimaani olnud eeskätt sidekaabliühenduste väljaehitamisel.

Teadmiseks, et

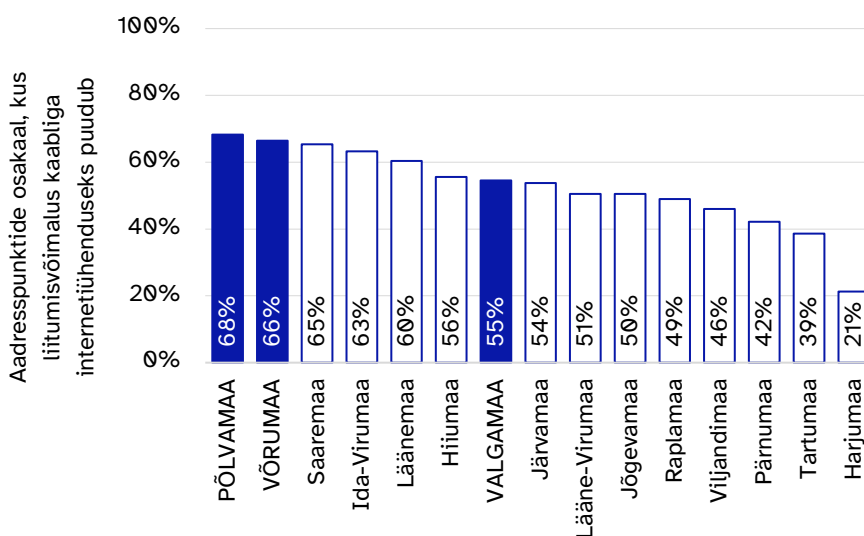
Võru- ja Põlvamaal on ligikaudu pool eluhoonetest kuni 50 elanikuga asulates, kuhu kaabliühenduse rajamise kuluefektiivsus on sideettevõtte vaatest ilmselt väike ja teenuse pakkumine väheatraktiivne.

Kuni 50 elanikuga asulates on internetikaabliga liitumisvõimalus kõigis maakondades suhteliselt sarnaselt kehv.

Allikas: Riigikontroll auditis kogutud andmete põhjal

47. Võimalus saada eluruumi kaabliga internetiühendus ei ole Kagu-Eestis kuigi hea. Nende aadresspunktide osakaal, mis on seotud eluhoonetega ja kuhu juurdepääsuvõrk ei ulatu, on Põlva- ja Võrumaal maakondade võrdluses suurim (vt joonis 6). Ida-Viru ja Saaremaa ei jää samas kaugemale maha. Samuti, isegi kui sidekaabliga ühenduse võimalus on välja ehitatud, jääb Põlvamaal ca 38% ning Võru- ja Valgamaal ca 25% aadresspunktides 100 Mbit/s allalaadimiskiirus praegu veel kättesaamatuks. Näiteks Tartu- ja Harjumaal on selliseid aadresspunkte 10%.

Joonis 6. Eluhoonetega seotud nende aadresspunktide osakaal, kus liitumisvõimalus kaabliga internetiühenduseks puudub

Allikas: Riigikontroll Maa- ja Ruumiameti netikaardi andmestiku ja topograafia andmekogu eluhoonete andmestiku põhjal

48. Riik on toetanud liitumisvõimaluste väljaehitamist alates 2019. aastast kokku 4 etapis ja ca 49 miljoni euroga. Valdav osa sellest (40 mln) on kulutatud 1. ja 3. etapis, milles läks Kagu-Eestisse 10–11% toetusrahast. 2. etapi toetusraha maakonnapõhise jaotuse kohta ei ole täpset statistikat ja kitsalt külaseltsidele suunatud 4. etapis Kagu-Eestisse toetusi ei jagatud. Toetust sai 5 külaseltsi muudes piirkondades.

49. Riigi toetuse abil on Kagu-Eestis rajatud kaabliga liitumisvõimalus ca 4700 aadressile, mis on 9% riigi raha toel liitumisvõimaluse saanud aadresside koguarvust Eestis.

50. Justiits- ja Digiministeriumi tellimusel valmis 2024. aasta lõpus uuring, kui palju maksab 1 Gbit/s võimekusega lairibataristu rajamine turutõrkepiirkondades Eesti eri paigus.¹ Võrreldi erinevaid tehnilisi lahendusi (valguskaabel, juhtmeta 5G side) ja järeldati, et n-ö valgete alade katmiseks on soodsaim kombineeritud lahendus, mille kogu-

¹ Turutõrkepiirkondade lairibataristu maksumuse uuring (2024, [vaata](#)).

maksumus oleks 796 miljonit eurot. Kagu-Eesti 3 maakonna kulu oleks 199 miljonit eurot. Uuring on platvormiks edasiste toetusmeetmete kujundamisel.

Projektitoetused ja muu finantsabi: piirkonnaspetsiifikat vähe, kuid toetusi on jõudnud piirkonda arvestatavas mahus

Projektitoetused riigisestest ja Euroopa Liidu toetusprogrammidest

51. Auditis käsitleti Riigi Tugiteenuste Keskuse (RTK), Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA), SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) ja Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA (EIS) kaudu rakendatud toetusmeetmeid. Toetused on seostatud maakondadega, lähtudes rakendusüksuse tehtud määratlusest või kui see puudus, siis toetuse saaja juriidilisest aadressist. Selle järgi on perioodil 2018–2024 jõudnud Kagu-Eestisse toetusraha 177 meetmetegevusest summas 262 miljonit eurot. 82% sellest on euroraha (vt ka tabel 3). Käsitleti vaid projekti-toetusi, mistõttu ei hõlma arvestus näiteks PRIA kaudu makstavaid põllumajanduse otsetoetusi.

Tabel 3. Kagu-Eesti piirkonda 2018–2024 jõudunud põhiliste välis- ja riigisiseste projektitoetuste mahud ja rahastamisallikad

Rahastamisallikas	Meetmetegevusi	Projekte	Toetussumma
CO ₂ -kvoodiraha	12	54	12 624 434
Euroopa Liidu toetused	104	3728	215 952 559
Muud välis- ja riigisisestest toetused	4	6	1 571 465
Riigisisestest toetused	57	1475	32 123 217
Kokku	177	5263	262 271 675

Allikas: Riigikontroll auditis kogutud andmete põhjal

52. Meetmed on olnud valdavalt probleemipõhised, seetõttu ei ole toetusraha mahtude võrdlemisel piirkondade kaupa suuremat sisulist tähendust, kuid proportsioonide tajumiseks saab välja tuua, et Kagu-Eestisse jõudunud 262 mln on ca 8% nendes meetmetes määratud toetuste kogusummast. Ligikaudu samal määral on Kagu-Eesti kolmes maakonnas ka Eesti elanikke (6% rahvastikust). Kõige suurem on Kagu-Eestisse jõudnud toetuste osakaal olnud PRIA meetmetes (14%), järgnevad RTK (10%), KIK (8%) ja EIS (5%).

53. Toetustest 52% on läinud erasektorisse (ettevõtted, eraisikud), 43% avalikku sektorisse (põhiliselt omavalitsused) ja 5% kolmanda sektori ühingutele (vt ka joonis 7). Suuremate rahaliste mahtudega meetmed, millest erasektor on raha saanud, on korterelamute rekonstrueerimine ning PRIA põllumajanduse ja maaettevõtluse toetused. Avaliku sektori toetuste seas on esiplaanil regionaalarengu toetused, millest on rahastatud omavalitsuste projekte piirkonna konkurentsivõime tugevdamiseks ja arengu soodustamiseks väljaspool linnapiirkondi.

Teadmiseks, et

toetuste seas on ka aruandes eespool nimetatud lairibavõrgu arenduse 3. etapi toetused (rakendusüksus Riigi Tugiteenuste Keskus).

Samuti 2018–2020 rakendatud elektri- jms võrkudega liitumise ja tarbimismahtude suurendamise toetusmeede ettevõtetele, mille rakendusüksuseks oli Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA ning millest Kagu-Eestisse jõudis 16%.

Allikas: Riigikontroll auditis kogutud andmete põhjal

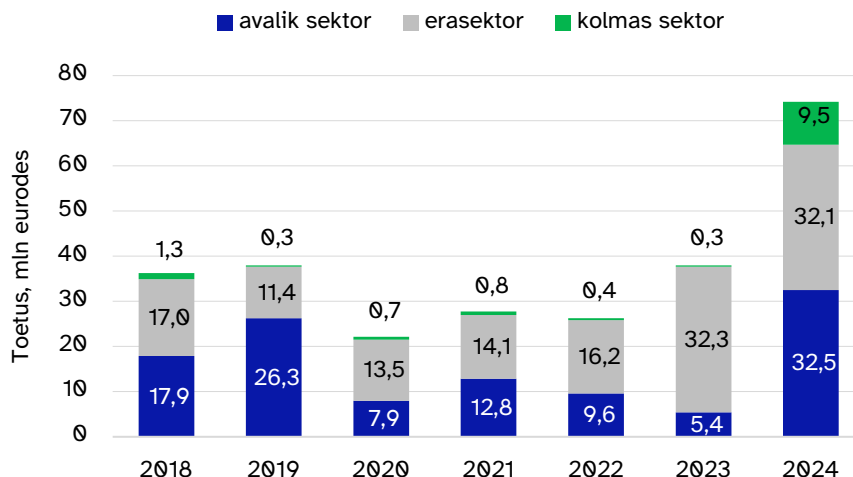
Suuremate meetmete seas on samuti veemajandustaristu arendamine ja omavalitsushoonete energiatõhususe parandamine. Kolmanda sektori projektidest on enim toetusraha saanud erihoolekande ja muude sotsiaalteenuste arendamine.

Teadmiseks, et

toetussumma n-ö hüpe 2024 vs. 2023 tuleneb Euroopa Liidu toetusmeetmete tsüklilisusest. 2024. aastal said rahastusotsuse nt mitmed suuremahulised projektid regionaalarengu toetusmeetmes, millest rahastatakse arendustegevusi väljaspool linnapiirkondi.

Allikas: Riigikontroll auditis kogutud andmete põhjal

Joonis 7. Kagu-Eestisse jõudnud projektitoetuste summa sektoripõhine jaotus perioodil 2018–2024

Allikas: Riigikontroll auditis kogutud andmete põhjal

Teadmiseks, et

väljaspool auditis vaadatud perioodi käivitati 2025. aastal samuti Kagu-Eestile suunatud meede, eelarvega 3,2 miljonit eurot, et arendada kodus elamist ja hoolduskoormuse vähendamist toetavaid sotsiaalteenuseid.

Tegemist on ühe alameetmega omavalitsuste sotsiaalteenuste arendamisel (vt [määrus](#)).

Allikas: Riigikontroll auditis kogutud info põhjal

54. Vaid Kagu-Eestile suunatud toetusmeetmeid on olnud 5, millele on kulunud ca 6 miljonit eurot. Enamiku sellest (3,4 mln eurot) annab Kagu-Eesti ettevõtluse arengu toetusmeede, mida 2019–2021 rakendati riigisisese toetusprogrammina, sealt edasi Euroopa Liidu toetusena.

Kagu-Eesti spetsiifilised toetusmeetmed 2018–2024:

- Kagu-Eesti ettevõtluse arengu toetusmeede (Euroopa Liidu struktuuritoetus 2021–2027) – 40 projekti, 1,9 miljonit eurot;
- Kagu-Eesti ettevõtluse arengu toetusmeede (riigisisene toetusprogramm) – 40 projekti, 1,51 miljonit eurot;
- Setomaa programm (riigisisene toetusprogramm) – 138 projekti, 1,56 miljonit eurot;
- Kagu-Eesti spetsialistide eluasemete toetusmeede (riigisisene toetusprogramm) – 35 projekti, 0,86 miljonit eurot;
- Noored Setomaale (riigisisene toetusprogramm) – 8 projekti, 0,18 miljonit eurot.

55. Spetsiaalselt Kagu-Eestile disainitud toetusmeetmed väljendavad eritähelpanu piirkonnale, kuid nende maht on projektitoetuste kogusumma taustal olnud väike: ca 2%. Ülekaalukas osa toetusrahast on jõudnud piirkonda tulenevalt valdkonnapoliitilistest valikutest, mitte vajadusest pöörata Kagu-Eestile eritähelpanu.

56. Lisaks projektitoetustele vaatas Riigikontroll, kui palju on Maelu Edendamise SA (MES) ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA (EIS) kaudu jõudnud Kagu-Eesti ettevõtteni riiklikku laenu raha ja käendusi.

Riiklik laenu raha ja käendused

Finantstoodete pakkumisega on riik leevendanud turutõrget valdkondades või piirkondades, kus kommertspangad ei ole valmis tavapärasel turutingimustel eraisikute või ettevõtete tegevusi rahastama.

Teadmiseks, et

tõrget krediiditurul on hiljuti analüüsitud nt Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika strateegiakava rahastamise eelhindamisel (2020), samuti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellitud kahes uuringus aastatel 2021 ja 2025, kus käsitleti kapitali kättesaadavust suuremahulistes finantstehingutes ja innovatsiooni rahastamist.

Läbivaks märksõnaks on tagatiste ebapiisavus, seda eeskätt tömbekeskustest kaugemal.

Allikas: Riigikontroll auditis kogutud andmete põhjal

57. MES on perioodil 2018–2024 andnud Kagu-Eesti piirkonda ettevõtjatele laenu 13 meetmest. Kokku oli MESi portfellis sel perioodil ettevõtjatele suunatud laenu 19. Kagu-Eesti ettevõtjatega sõlmiti 206 lepingut summas 25,8 miljonit eurot. Koroonakriisi ajal jagatud investeerimislaen ja käibekapitali laen on sellest veidi enam kui 1/3. Muus osas on suuremad summad tulnud maaettevõtete kasvulaenust.

58. Kui võtta kokku meetmed, millest Kagu-Eestisse on perioodil 2018–2024 laenu jagatud, on Kagu-Eesti osa MESi laenu kogusummast 17%. Samal määral oli Statistikaameti andmetel 2024. aastal Kagu-Eesti piirkonnas ka aktiivseid ettevõtteid, kes tegutsesid põllumajanduse, kalanduse ja metsanduse valdkonnas. MESi laenu on suunatud põhiliselt toidutoorme ja metsanduse valdkonda. Kõigist aktiivsetest ettevõtetest oli Kagu-Eestis 2024. aastal 5%.

59. EISI äri-laenu on jõudnud Kagu-Eestisse märksa vähem: neljas meetmes 7 lepinguga kokku 2,6 miljonit eurot. Koroonakriisiaegsed laenu moodustavad laenusummast 2/3. Sarnaselt MESiga anti ettevõtetele toodud laenu investeringuteks ja käibekapitaliks. EISI laenu toodete valikust on mõned Kagu-Eesti ettevõtted saanud osa veel stardilaenust ja tööstuslaenust. Kokku oli EISil sel perioodil 8 laenu toodet. Kõigist meetmetest, millest on Kagu-Eestisse laenu antud, on Kagu-Eesti osa meetmete rahalisest mahust 4,5%.

60. Käendusi andis MES Kagu-Eesti ettevõtetele perioodil 2018–2024 ca 53 miljoni euro väärtuses. Sõlmiti 712 lepingut. EISI puhul olid vastavad näitajad ca 6 miljonit eurot ja 163 lepingut. Kui MESi käendusi tuli Kagu-Eestisse ca 10% ettevõtete käenduste kogumahust, siis EISI portfelist ca 1% jagu. Proportsioonid ei erine oluliselt koroonakriisi ja n-ö tavapäraste käendustoodete võrdluses.

61. Ettevõtetele mõeldud krediitloodete kõrval on MES ja EIS andnud laenu ja käendusi samuti eraisikutele ja korteriühistutele. Näiteks on MESi tootevalikus alates 2022. aastast eluaseme kaaslaenu, mida oli 2024. aasta lõpuks antud Kagu-Eesti piirkonda ca 3,3 miljoni euro ulatuses (20% selle laenu toodete antud laenu kogumahust). EIS panustas rohkem käendustele. Erasisikutele ja korteriühistutele jagati 2018–2024 kokku 9 eri liiki käendusi summas 15,4 miljonit eurot, millest suurema mahuga olid korteriühistu laenukäendus, korterelamute laenukäendus, noore pere laenukäendus ja noore spetsialisti laenukäendus. Kagu-Eestisse jõudis ca 5% nende kogumahust.

Riigiteenuste korraldus: riigipalgaliste arv on elanike arvuga proportsioonis, riigiteenuste ümberkorraldused on puudutanud tugevamalt Põlvamaad

Riigiasutuste töökohad ja nende muutus

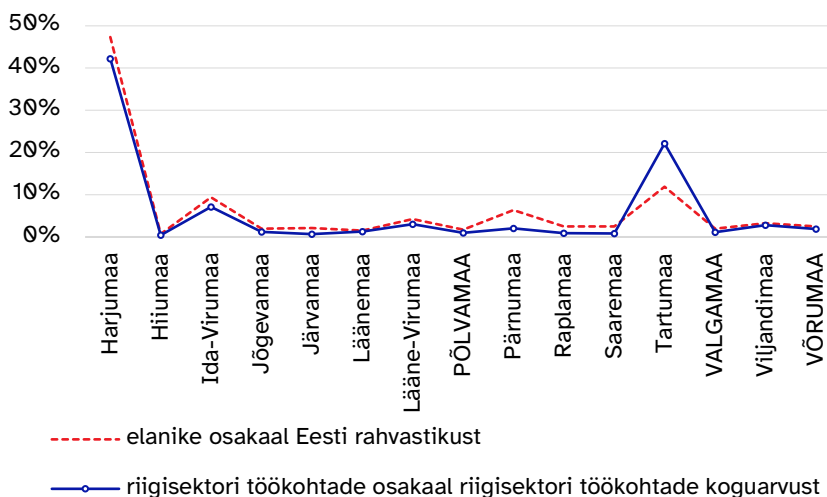
62. Investeeringute, toetuste jm otseselt rahas mõõdetavate sekkumiste kõrval on kindla piirkonna arenguvajadustele võimalik eritähelepanu osutada ka riigisektori töökohtade paiknemise ja riigiteenuste korralduse kaudu. Seetõttu analüüsis Riigikontroll, kui palju on Kagu-Eestis riigisektori töökohti ja kuidas on see viimastel aastatel muutunud. Samuti vaadati, kuidas on muutunud riigiasutuste kohalolek ja inimeste vahetu teenindamise võimalused.

63. 2024. aasta lõpus oli Kagu-Eesti kolmes maakonnas töötamise registri andmetel ca 3860 riigisektori töökohta. Andmeid tuleb võtta mõõndusega, et töökohti võib olla Kagu-Eestis rohkemgi, kuna ligikaudu 10% juhtudel ei ole töötamise registri põhjal töökohta asukoht tuvastatav.

64. 40% riigisektori töökohtadest olid Sotsiaalministeeriumi, 17% Siseministeeriumi ning 10% Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas. Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas olid põhilised tööandjad maakonnahaiglad (ca 1300 töökohta), Siseministeeriumil politsei ja pääste valdkond (ca 665) ning Haridus- ja Teadusministeeriumil riigikoolid (ca 375).

65. Maakondades paiknevate riigisektori töökohtade arv ja elanike arv on üsna tugevas korrelatsioonis ja Kagu-Eesti selles pildis ei erine. Valdavalt jääb nii seal kui ka teistes maakondades riigisektori töökohtade osakaal pisut alla sellele, kui suur osa Eesti rahvastikust maakonnas paikneb (vt joonis 8). Vaid Tartumaal on ülikoolide tõttu riigisektori töökohtade osakaal oluliselt suurem.

Joonis 8. Riigisektori töökohtade osakaal ja elanike arvu osakaal maakondade kaupa 31.12.2024

Allikas: Riigikontrolli töötamise registri ja ministeeriumitelt kogutud andmete põhjal

66. Perioodil 2020–2024 on riigipalgaliste arv olnud kergelt kasvav Valga- ja Võrumaal (keskmine juurdekasvutempo aastas 1%) ning kahanev Põlvamaal (-1%). Sarnane oli muutuste ulatus üldjoontes ka ülejäänud maakondades ja riigitöötajate arv on olnud pigem langustrendis 7 maakonnas, püsinud sama 3 maakonnas ja suurenenud 5 maakonnas.

67. Enim on riigisektori töökohtade arv suurenenud Kagu-Eesti piirkonnas Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas, vähenenud aga Kliimaministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalades. Asutusepõhiseid detailsemaid andmeid Riigikontroll ei kogunud.

Riigiasutuste esindatus

68. Kagu-Eestis oli Riigikontrolli andmetel 2025. aasta oktoobrikuu seisuga 18 riigiasutuse teenindusbüroo või -punkt või muu kohapealse teenindamise võimalus. Enamasti oldi kohal kõigis maakonnakeskustes (vt tabel 4). Enim tegevuskohti oli koondunud Valga riigimajja.

Tabel 4. Riigiasutuste esindused või muud kohapealse teenindamise võimalused Kagu-Eestis oktoobris 2025

Asutuse nimetus	Põlvamaa	Valgamaa	Võrumaa
Päästeamet (päästekomandod)	jah	jah	jah
Keskkonnaamet (esindus või järelevalvebüroo)	jah	jah	jah
Transpordiamet (teenindusbüroo)	jah	jah	jah
Eesti Töötukassa (esindus)	jah	jah	jah
Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (esindus)	jah	jah	jah
Haridus- ja Noorteamet (Rajaleidja keskus)	jah	jah	jah
Sotsiaalkindlustusamet (klienditeeninduse kontor)	jah	jah	jah
Lõuna ringkonnaprokuratuur (esindus)	jah	jah	jah
Vanglateenistus (esindus – kriminaalhooldus)	jah	jah	jah
Politsei- ja Piirivalveamet (teenindus)	jah	jah	jah
Eesti Rahvakultuuri Keskus (rahvakultuuri-spetsialist)	jah	jah	jah
Põllumajandus- ja Toiduamet (esindus)	jah	jah	jah
Muinsuskaitseamet (nõunik)	ei	jah	jah
Maksu- ja Tolliamet (teenindusbüroo)	ei	jah	jah
Maa- ja Ruumiamet (esindus)	ei	jah	jah
Tartu maakohus (kohtumaja)	ei	jah	jah
Terviseamet (esindus)	ei	jah	jah
Rahvusarhiiv (uurimissaal)	ei	jah	ei

Allikas: Riigikontroll avalike andmete põhjal

69. Koos eelarvekärbete ja riigiteenuste optimeerimisega viimastel aastatel on mitmed riigiasutused oma esindatust Kagu-Eesti piirkonnas koomale tõmmanud. Kagu-Eesti piirkonnast on tugevamalt pihta saanud Põlvamaa. Samas enamiku asutuste puhul ei ole kontaktteenuse kärbe piirdunud Kagu-Eestiga, vaid on puudutanud ka teisi maakondi.

Näiteid riigiasutuste viimaste aastate töökorralduse muudatustest Kagu-Eesti piirkonnas:

- Politsei- ja Piirivalveameti teenindusbüroode tööaegade lühendamine kolmele päevale nädalas 2022. aastal. Lisaks kolmele Kagu-Eesti maakonnakeskusele puudutas muudatus veel 5 maakonnakeskust.
- Maksu- ja Tolliameti Põlva büroo sulgemine 2024. aastal. Kohapealse teeninduse vajadus hajutati Võru ja Tartu teenindusbüroode vahel. Kuigi ainsa maakonnakeskusena pandi büroo kinni vaid Põlvas, vähendati kohalolekut ka enamikus teistes maakondades (3 maakonnakeskuses suleti büroo 9 kuuks aastas ja tööaega vähendati 3 päevale nädalas 7 maakonnakeskuses).
- Tartu maakohtu Võru kohtumaja Põlva maja sulgemine 2024. aastal. Otsene põhjus kohtutele antud eelarvekärpe suunis. Samuti suleti üks kahest Pärnu kohtumajast ja kaalumisel on olnud Rapla ja Jõhvi kohtumajade sulgemine.
- Sotsiaalkindlustusameti Põlva esinduse tegevuse ümberkorraldamine 2024. aastal. Senine büroo suleti. Klientide vastuvõtt jätkub väiksemas mahus (1 päeval nädalas) Põlva Vallavalitsuse hoones.
- Eesti Töötukassa Räpina, Tõrva ja Antsla teeninduspunktide sulgemine 2025. aastal. Lisaks Kagu-Eesti piirkonnale suleti bürood Sillamäel ja Kiviõlis.

KETKi tähendus investeeringute, toetuste ja riigiteenuste suunamisel on olnud väike

Kagu-Eesti tegevuskava roll investeeringute, toetuste ja riigiteenuste suunamisel

70. Taristuinvesteeringutes Kagu-Eestil püsivat eelisseisundit ei ole, nagu ka teistel piirkondadel. Samuti ei ole auditis kogutud andmetest näha, et Kagu-Eesti tegevuskava oleks objektivalikuid mõjutanud.

71. Elektrilevile kuuluvas jaotusvõrgus kujuneb investeeringuobjektide prioriteetsus eri tegurite koosmõjus, kus olulisel kohal on riskipõhisus. Arvestatakse nii riski realiseerumise tõenäosust (varakogumi vanus, senine rikete hulk jms) kui ka riski mõju (nt klientide arv ja tarbimis-mahud). Mõju küsimuses on suure tarbimisega tiheasustuspiirkonnad prioriteetsemad kui hajaasustuse piirkonnad. Muid piirkonnapõhiseid eristusi ei ole.

72. Sarnaselt ei lähtu Transpordiamet riigiteede remondi korraldamisel regioonipõhistest kriteeriumitest. Aastase sammuga koostatakse objektide valik nii kattega tee säilitusremondi (pindamine), taastus-

remondi, rekonstrueerimise kui ka kruusateede remondi ja neile katte panemise kohta. Objektivalikul lähtutakse vastavatest juhenditest. Objektide järjestamisel on lisaks seisundile oluline ka liiklussagedus ehk kavandatava väljamineku majanduslik otstarbekus. Kruusateedele tolmuva katte panemisel saavad oma eelistust piirkonna objektide järjestuses väljendada ka omavalitsused, kuid seda maakondade kaupa eraldi. Maakondade üleselt see prioriteete ei mõjuta.

73. Riigiteede ehitusobjektide nimekirja koostamisel lähtutakse planeeringust „Eesti 2030+“, valitsuse tegevusprogrammist ja üleeuroopaliste teede (TEN-T) võrgustiku nõuetest. Eelistatakse investeringuid suure liiklussagedusega TEN-T põhivõrgu teedele, nagu Tallinn–Tartu–Võru–Luhamaa ja Tallinn–Pärnu–Ikla. Samuti arvestatakse liiklussagedust, teekatte seisukorda, liiklusohutust, mõju keskkonnale ja maakasutusele. Peamisteks kriteeriumiteks on sotsiaalmajanduslik tasuvus ja poliitilised otsused.

74. Interneti juurdepääsuvõrgu väljaehitamise toetamise senistes etappides on kasutatud regionaalset eelarvejaotust 3. etapis, kus toetussummad ja liitumispunktid aadressobjektidena kinnitati omavalitsuste kaupa ministri käskkirjaga. Jaotust mõjutas ka varasemates taotlusvoorudes saadud toetussumma. Muus osas olid tingimused piirkonnaneutraalsed.

75. Üksnes Kagu-Eestile disainitud toetusmeetmeid oli auditis käsitletud perioodil vähe ja nendestki on toetusvajadust põhjendatud Kagu-Eesti tegevuskava eesmärkidega vaid osal juhtudel (mõlemad Kagu-Eesti ettevõtluse arendamise toetusmeetmed ja Kagu-Eesti spetsialistide eluasemete toetusmeede). Ülekaalukas osa toetusrahast on tulnud Kagu-Eestisse meetmetest, kus Kagu-Eestil eelist ega Kagu-Eesti tegevuskaval tähendust ei ole olnud.

76. Regionaalarengu mõjutamise laiemas pildis on samas positiivne, et ca 30-l Euroopa Liidu toetusmeetmetel, millest Kagu-Eestisse on praegusel rahastamisperioodil toetusi jagatud, on tingimustesse lisatud tasakaalustatud regionaalarengu mõõde. Näiteks suuremate linnade või linnaliste piirkondade välistamisena toetuse sihtpiirkondade seast, toetusmeetme eelarve regioonipõhise jaotusena või kõige sagedamini nõudena arvestada toetusetaotluste hindamisel projekti koosõla „Eesti 2035“ regionaalarengu eesmärkidega. Õiguslik alus selleks tuleb Euroopa Liidu toetusraha kasutamise nn ühendmäärusest, mis kohustab toetuse andmise tingimuste kujundamisel arvestama riigi pikaajaliste strateegiadokumentide eesmarke ja neis kirjeldatud põhimõtteid.

77. Sarnaselt riigi taristuinvesteeringutega ja valdava osa toetusmeetmetega ei ole Kagu-Eesti tegevuskaval olnud tähendust ka riigisektori töökohtade ja riigiteenuste korralduse küsimustes.

Teadmiseks, et

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium on koostanud samuti juhendi, kuidas toetuse andmise tingimustes arvestada tasakaalustatuma regionaalse arengu sihiga.

Sellela täpsustatakse, kuidas regionaalse tasakaalustatuse mõõdet tuleks toetusmeetmete kujundamisel arvesse võtta.

Allikas: [juhend tasakaalustatuma regionaalse arengu sihiga arvestamiseks](#)

Muudatusi, mis on puudutanud tugevamalt eelkõige Põlvamaad, ei ole KETK tagasi hoidnud.

Riigikontrolli üldine järeldus

Koond hinnang olukorrale

Teadmiseks, et

Riigikontroll juhtis juba 2015. aastal Riigikogule riigi vara kasutamise ja säilimise kohta tehtud ülevaates tähelepanu, et Kagu-Eesti tegevuskava ja Ida-Virumaa tegevuskava lisandväärtus on küsitav.

Allikas: [ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2014.–2015. aastal](#) (lk 35)

Teadmiseks, et

regionaalsete arengulepete idee on jagada Eesti viide regiooni ja sõlmida seal ettevõtluse arendamiseks lepped, milles ministriumid, omavalitsused, ettevõtted jt partnereid võtavad konkreetsed kohustused.

Käivitatud on katseprojektid Kesk-Eestis ja Lõuna-Eestis. Viimasesse jääb ka Kagu-Eesti.

Allikas: Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi [veebileht](#)

Soovitus regionaalministrile

78. Kagu-Eesti tegevuskava ei ole toimiv tööriist regionaalarengu riiklikuks suunamiseks Kagu-Eestis. Peamine ootus kavale on koordineerida tõhusalt valdkonnapoliitika, kuid kava staatus võrreldes riigi muude strategiadokumentidega, samuti selle toime loogika, ei toeta seda.

79. Kagu-Eesti tegevuskavas kirjeldatakse hästi piirkonna probleeme, kuid probleemide kaetus meetmetega jääb hõredaks. Kava toime loogika meetmetega sidumisel on justkui tagurpidine, mis tähendab, et valdkonnapoliitiliste valikute käigus juba välja töötatud ja rahastuse saanud meetmeid üritatakse kokku viia Kagu-Eesti tegevuskavas kirjeldatud probleemidega, mitte vastupidi, kus probleemist lähtudes kujundatakse meede. Näiteid, kus kava on mõjutanud meetmete kujundamist, töid valdkondlikud ministriumid auditis vähe.

80. Riigi projektitoetusi ja taristuinvesteeringuid on jõudnud perioodil 2018–2024 Kagu-Eestisse suurusjärgus 420 miljonit eurot, kuid ei ole uuritud, kuidas on see lahendanud piirkonna probleeme ja kas tegeletud on n-ö õigete asjadega. Koos seirearuannetega jätab kava ka eksitava mulje, et probleemidega tegeletakse ja osa seirenäitajaid on isegi paranenud, kuigi tegelikult on meetmeid võrreldes probleemidega vähe ja nendegi mõju ei ole REMile teada.

81. Riigikontrolli arvates on eeltoodud järeldus põhimõtteliselt laiendatav samuti Ida-Virumaa tegevuskavale ja üldisele regionaalse arengu tegevuskavale, kuna nende dokumentide staatus, ülesehitus ja toime loogika kattuvad. Vähesese mõjuga strategiadokumente ei ole Riigikontrolli arvates vaja ja need on liigse bürokraatia ilming.

82. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi seisukohtadest auditis võib järeldada, et ministrium ei ole kujunenud olukorraga ka ise rahul. Sellele vaatamata ei ole pärast 2022. aasta algust, kui nende kavade kehtestamiseks saadi Vabariigi Valitsuselt mandaat, neid dokumente rohkem valitsuses arutamas käidud. Samal ajal on regionaalsete arengulepete katseprojekti näol (vt vasakveeru märkus) otsitud lahendusi uuteks regionaalarengu juhtimisinstrumentideks, mis püüavad osalt lahendada samu probleeme. Kuidas see mõjutab olemasolevaid strategiadokumente, ei ole REMi selgituse järgi veel selge.

83. Riigikontrolli arvates peaks regionaalminister algatama Vabariigi Valitsuses arutelu, kuidas Kagu-Eesti tegevuskava, samuti Ida-Virumaa tegevuskava ja regionaalse arengu tegevuskavaga jätkata. Suures plaanis on kaks võimalust. Panna need kavad siduvate kokkulepetega Vabariigi Valitsuse tasemel toimima, nii et probleemid on meetmetega

vastavuses, meetmete mõju on võimalik seirata ja vajaduse korral meetmeid korrigeerida, või kui selliseks lahenduseks poliitiline tahe puudub, võiks neist kavadest Riigikontrolli arvates loobuda.

84. Riigikontrolli soovitus regionaalministritele: Esitada 2026. aasta jooksul Vabariigi Valitsuse kabinetinõupidamise päevakorda ettepanek kujundada Vabariigi Valitsuse tasemel seisukoht, kas ja kuidas Kagu-Eesti tegevuskava, Ida-Virumaa tegevuskava ja regionaalse arengu tegevuskavaga edaspidi jätkata.

Regionaalministri vastus: osutate puudujääkidele regionaalse arengu suunamise instrumentides ning soovitate 2026. aasta jooksul esitada valitsuskabinetile ettepanek kujundada Vabariigi Valitsuse tasemel seisukoht, kas ja kuidas Kagu-Eesti tegevuskava, Ida-Virumaa tegevuskava ja regionaalse arengu tegevuskavaga jätkata.

Nagu strategiadokumendile „Eesti 2035“ viidates auditiaruandes välja toote, on regionaalne tasakaalustatus horisontaalne teema, millega tuleb valdkonnapoliitikates arvestada. See tähendab, et iga valdkonnapoliitika peab olema ühtlasi ka regionaalpoliitika. Märkite õigesti, et Kagu-Eesti tegevuskava (ning samamoodi ka Ida-Viru tegevuskava ja regionaalse arengu tegevuskava) dokumendina, mis ei kuulu riigi strateegilise planeerimise raamistiku dokumentide hulka ning on kinnitatud regionaalministri käskkirjaga, ei ole piisav regionaalarengu suunamiseks, kui puuduvad kokkulepped valdkonnaministeeriumidega vajalike meetmete rahastamiseks.

Eelarveliste vahendite kavandamine toimub ministeeriumide poolt TERE programmide kaudu, mis lähtuvad valdkondlikest arengukavadest. Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi struktuurivahendite jaotus määratakse riigiplaanis, arvestades valitsuse prioriteete ja läbirääkimisi Euroopa Komisjoniga. Sellest tulenevalt on vajalik valitsuse tasemel otsus, mis tagab, et regionaalarengu eesmärgid ja nende saavutamiseks vajalikud vahendid on süsteemselt integreeritud nii valdkondlikesse arengukavadesse, TERE programmidesse kui ka riigiplaani.

Esitan täpsema tegevusplaani ning vastavad ettepanekud valitsuskabineti aruteluks hiljemalt käesoleva aasta novembris.

(allkirjastatud digitaalselt)

Ines Metsalu-Nurminen
auditosakonna peakontrolör

Riigikontrolli soovitus ja auditeeritu vastus

Riigikontroll andis auditi põhjal regionaalministrile soovitus. Minister saatis oma vastuse Riigikontrolli soovitusele 10.04.2026.

Riigikontrolli soovitus	Regionaalministri vastus
<p>Regionaalarengu juhtimisinstrumentide korrastamine</p> <p>84. Soovitus regionaalministrile:</p> <p>Esitada 2026. aasta jooksul Vabariigi Valitsuse kabinetinõupidamise päevakorda ettepanek kujundada Vabariigi Valitsuse tasemel seisukoht, kas ja kuidas Kagu-Eesti tegevuskava, Ida-Virumaa tegevuskava ja regionaalse arengu tegevuskavaga edaspidi jätkata.</p>	<p>Regionaalministri vastus:</p> <p>Osutate puudujääkidele regionaalse arengu suunamise instrumentides ning soovitate 2026. aasta jooksul esitada valitsuskabinetile ettepanek kujundada Vabariigi Valitsuse tasemel seisukoht, kas ja kuidas Kagu-Eesti tegevuskava, Ida-Virumaa tegevuskava ja regionaalse arengu tegevuskavaga jätkata.</p> <p>Nagu strateegiadokumendile „Eesti 2035“ viidates auditoriandes välja toote, on regionaalne tasakaalustatus horisontaalne teema, millega tuleb valdkonnapoliitikates arvestada. See tähendab, et iga valdkonnapoliitika peab olema ühtlasi ka regionaalpoliitika. Märgite õigesti, et Kagu-Eesti tegevuskava (ning samamoodi ka Ida-Viru tegevuskava ja regionaalse arengu tegevuskava) dokumendina, mis ei kuulu riigi strateegilise planeerimise raamistiku dokumentide hulka ning on kinnitatud regionaalministri käskkirjaga, ei ole piisav regionaalarengu suunamiseks, kui puuduvad kokkulepped valdkonnaministeeriumidega vajalike meetmete rahastamiseks.</p> <p>Eelarveliste vahendite kavandamine toimub ministeeriumide poolt TERE programmide kaudu, mis lähtuvad valdkondlikest arengukavadest. Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi struktuurivahendite jaotus määratakse riigiplaanis, arvestades valitsuse prioriteete ja läbirääkimisi Euroopa Komisjoniga. Sellest tulenevalt on vajalik valitsuse tasemel otsus, mis tagab, et regionaalarengu eesmärgid ja nende saavutamiseks vajalikud vahendid on süsteemselt integreeritud nii valdkondlikesse arengukavadesse, TERE programmidesse kui ka riigiplaani.</p> <p>Esitan täpsema tegevusplaani ning vastavad ettepanekud valitsuskabineti aruteluks hiljemalt käesoleva aasta novembris.</p>

Auditi iseloomustus

Auditi eesmärk

Auditi eesmärk oli hinnata Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi tegevust Kagu-Eesti piirkonna regionaalarengu riiklikul suunamisel, lähtudes Vabariigi Valitsuse tasemel langetatud põhimõttelisest otsusest osutada Kagu-Eesti arengule eritähelepanu.

Hinnangu andmise kriteeriumid

Auditi peaküsimus: Kuidas on täidetud Vabariigi Valitsuse otsust osutada Kagu-Eesti regionaalarengule eritähelepanu?

Auditi põhiküsimused ja kriteeriumid:

1. Kas Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (REM) on Kagu-Eesti tegevuskavaga loonud Kagu-Eesti arengu riiklikuks suunamiseks asjakohase strateegilise plaani?

Kriteeriumid:

- Kagu-Eesti tegevuskavas välja toodud probleemide lahendamiseks on seatud konkreetsed eesmärgid (vastavad SMART-loogikale²) koos seirenäitajatega ja need on seostatud sekkumismeetmetega nii, et on aru saada, kuidas konkreetne meede aitab probleemi lahendada.
- Kagu-Eesti tegevuskava rakendusplaan (osa regionaalse arengu tegevuskava rakendusplaanist) hõlmab meetmeid, millel on ministeeriumite ja Kagu-Eesti omavalitsuste maakondlike koostööorganisatsioonide hinnangul oluline mõju tegevuskava eesmärkidele.

2. Kas eritähelepanu Kagu-Eesti regionaalarengule väljendub taristuinvesteeringutes, riiklikes toetusmeetmetes ja riigiteenuste korralduses? (*Kriteeriumeid ei seatud, tegemist oli ülevaate loomisele suunatud auditiküsimusega.*)

Alamküsimused:

2.1. Milline on Kagu-Eesti olukord võrdluses teiste maakondadega elektrienergiaga varustamise kindluse nõuete ja riigiteede seisundi nõuete täitmisel ja kuidas on see aastatel 2018–2024 muutunud?

2.2. Millises mahus on aastatel 2018–2024 arendatud Kagu-Eestis riigile kuuluvat elektrienergia-, andmeside- ja riigiteede taristut?

2.3. Millises mahus on aastatel 2018–2024 suunatud Kagu-Eestisse toetusraha riigisisestest ja Euroopa Liidu toetusprogrammidest?

2.4. Kui suur on nende riiklike toetusmeetmete ja taristuinvesteeringute osakaal, mille tingimustes on arvestatud Kagu-Eesti tegevuskava eesmärkidega?

2.5. Millises mahus on 2018–2024 suunatud Kagu-Eestisse riiklikku laenuraha ja käendusi?

2.6. Kuidas on aastatel 2018–2024 muutunud Kagu-Eesti piirkonnas riigiasutuste teenuskohtade arv, paiknemine ja töökohtade arv?

² SMART on üldtunnustatud meetod eesmärkide adekvaatsuse hindamiseks, mille järgi eesmärk peaks olema konkreetne (S - *specific*), mõõdetav (M - *measurable*), saavutatav (A - *achievable*).

2.7. Kui riigiteenuste reformimise käigus on kontaktteenuste mahtu ja töökohtade arvu vähendatud, kuidas on siis otsuste tegemisel arvestatud Kagu-Eesti tegevuskava eesmärkidega?

3. Kas REM on hinnanud riiklike toetusmeetmete ja investeeringute koondmõju Kagu-Eesti tegevuskava seirenäitajatele ja sekkunud, kui seirenäitajad ei ole soovitud tempos paranenud?

Kriteeriumid:

- On põhimõtted, millal ja kuidas korrigeerida tegevuskavasse koondatud meetmeid või seiremetoodikat, kui seirenäitajad ei ole soovitud suunas ja ulatuses muutunud.
- Neid põhimõtteid on praktikas järgitud.

Auditi ulatus ja käsitusviis

Info kogumise meetodina kasutati põhiliselt andmepäringuid, dokumendivaatlust ja intervjuusid (vt tabel 5). Samuti koguti avaandmeid. Andmepäringud tehti OÜ-le Elektrilevi, Riigi Tugiteenuste Keskusele, Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA-le, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametile, Maaelu Edendamise SA-le, Maksu- ja Tolliametile, Siseministeeriumile ja Kaitseministeeriumile. Lisaks kasutati riigiteede avaandmeid (kättesaadavad avaliku WFS-teenusena) ning SA Keskkonna- investeringute Keskus veebis avalikustatud toetuste avaandmeid.

Info analüüsimeetodina kasutati nii kvalitatiivset sisuanalüüsi kui ka kirjeldavat statistikat.

Tabel 5. Auditi käigus intervjueeritud isikud

Asutus/ettevõte	Intervjueeritud isikud
SA Põlvamaa Arenduskeskus	Lennart Liba (juhatuse liige)
SA Valgamaa Arenguagentuur	Anneli Kattai (juhatuse liige), Aet Arula-Piir (konsultant)
SA Võrumaa Arenduskeskus	Tiit Toots (juhatuse liige)
Regionaal- ja Põllumajandus- ministeerium	Sigrid Soomlais (asekantsler), Liis Palumets (nõunik)
Sotsiaalministeerium	Kirjaliku intervjuu vastused koondas Heleri Reinsalu (strateegilise planeerimise juht).
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Kirjaliku intervjuu vastused koondas Raiko Puustusmaa (strateegiajuht).
Haridus- ja Teadusministeerium	Kirjaliku intervjuu vastused koondas Meelis Aunap (strateegilise planeerimise peaekspert).
Kliimaministeerium	Kirjaliku intervjuu vastused koondas Krista Tõnisson (nõunik).

Auditi lõpetamise aeg

Auditi toimingud lõpetati detsembris 2025.

Auditi meeskond

Auditijuht Tambet Drell, audiitorid Illar Tõnisson ja Elin Vako.

Kontaktandmed

Auditi kohta saab lisainfot Riigikontrolli kommunikatsiooniüksusest
tel +372 640 0777, e-post riigikontroll@riigikontroll.ee

Auditiaruande elektrooniline koopia (pdf) on saadaval koduleheküljel www.riigikontroll.ee.

Auditiaruande kokkuvõte on saadaval ka inglise keeles.

Auditiaruande number Riigikontrolli asjaajamissüsteemis on 80171.

Riigikontrolli postiaadress on:

Kiriku 2/4

15013 TALLINN

Tel +372 640 0700

riigikontroll@riigikontroll.ee